

HISTORIEBREV NR. 10

NOVEMBER 21

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

Redaktør: Jørn-Kr. Jørgensen – jornjoer@gmail.com - Redaksjon: Karin Arnesen og Olav Rune Bastrup

BADET PÅ ENERHAUGEN

Enerhaugens folkebad ble åpnet i desember 1891 som det andre offentlige badet i Kristiania etter Torggata bad. Badet var et kjærkomment tilskudd i et område av byen der det var så som så med de sanitære forholdene. []

Inngang kostet 10 øre, noe som var betydelig lavere enn de 25 ørene de tok for et andreklassens bad ved Torggata. Enerhaugen folkebad ble et bad for de bredere laget av befolkningen. Gjestene hadde til å begynne med tilgang til både dusjbad og badstu-bad, men etter renoveringen i 1910 var det kun badstubad. Kapasiteten var på 20 menn og 20 kvinner.

Det lille badeanlegget var i flere tiår tenkt lagt ned i tilfelle Østkantbadet ble oppført langs Strømsveien ved Jordal idrettsplass.

Planleggingen av Østkantbadet startet i 1924, men først i 1937 forelå de ferdige, storslåtte planene med arkitekt-tegninger. Anlegget skulle bli en av Europas mest moderne, med en hovedsvømmehall med plass til 1500 tilskuere. Andre verdenskrig satte en stopper for planene, og Østkantbadet ble aldri oppført. Lille Enerhaugen folkebad fikk dermed leve videre. []

Etter 86 års drift ble badet nedlagt sommeren 1967 som følge av omregulering av Åkebergveien. Året etterpå ble bygningen revet. (Foto: Kari Paulsen (1967) Oslo Museum).

Fra en skademelding.

Jeg falt i veibanen, min mann fortsatte på sin moped og kjørte senere i grøften. Om jeg fikk hjelp eller om jeg reiste meg selv, husker jeg ikke. Men da min mann kom tilbake og fikk se at jeg var i live, ble sjokket for sterkt for ham så han falt om, besvimelsen nær.

Ung mann forsvunnet. —

En ung mann, elektriker Reidar Abrahamsen, gikk fra sitt hjem i Oslo mandag 21. oktober om eftermiddagen. Han er 25 år gammel og var iført grå lilla dress og myk hatt i samme farve, brun vinterfrakk uten spensel, sorte lakksko, hvit skjorte med lilla renner, myk snipp. Han er middels høy, spe, mørk, brune øine, skjeggløs. Mulige opplysninger bedes meddelt opdagelsespolitiet i Oslo.

Også en utvei!

En mann i Oslo blev forleden så alvorlig sint på sin forlovede, at han skrev et opslagsbrev, som han puttet i postkassen. Men han angret, og da han ikke viste noen annen utvei for å få brevet tilbake på, stjal han hele postkassen, og nu må han i fengsel for sin kjærlighets skyld.

SMEDGATA 41

«Her ble jeg født i 1942 og levde mine første år i den gården. Mor sparket i døra for å skremme bort rottene på utedoen. Bodde i 2. etasje over porten med utsikt til gamlehjemmet og bedehuset over gaten. Delte entre og inngangsdør med annen familie. Et rom og knøttlite kjøkken med magasinovn. Var ikke mye stas å vokse opp der, men flyttet til Kampen fem år gammel», skriver en mann som en kommentar til dette bildet fra Enerhaugen. Mannen har rett etter sin oppfatning; det var nok både idyll og ikke idyll å vokse opp på Enerhaugen, men bildet av Smedgata er fint!

GRØNLAND HAR ALLTID VÆRT I FORANDRING

Dette flotte bildet fra Grønland akkurat ved Grønlands Torg viser at området alltid har vært under forandring. Se på bilene – de finnes knapt på veiene i dag. Mest iøynefallende er kanskje Bøndernes Bank. Der hvor banken holdt til, har det vært mye forskjellig. I 2021 er det en flott indisk restaurant, Punjab Tandori, som serverer mat for en billig penge. – Og det er knapt nok mulig å oppdrive en bank på hele Grønland.

Nyheter Byutvikling

Det lille, røde huset på Grønland i Oslo er eid av kommunen og har stått tomt i snart 15 år. Da flyttet foreløpig siste leietager ut, men uten at kommunen har prioritert å rehabilitere det. Foto: Hans O. Torgersen

Stanset opp- pussingen av gammelt hus

Istandsettelsen av det røde trehuset lå an til å koste mer pr. kvadratmeter enn det nye Regjeringskvartalet. Nå er budsjettet halvert, og Oslo kommune går i tenkeboksen.

Christian Sørgerød

Allerede for tre år siden sa Oslo kommune at de ville rehabilitere det over 200 år gamle, rødmalte trehuset i Grønlandsleiret 28. Det ble satt av penger. Gjensidigestiftelsen lovet også støtte. Det var store planer om å lage et aktivitetshus og en lokal møteplass i bydelen. Tiltaket til å starte arbeidene ble gitt sist vinter.

Men arbeidet startet aldri opp. I høst omtalte lokalavisen Vårt Oslo at rehabiliteringen ville koste rundt 50 millioner kroner. Da hadde ikke bydelen hatt råd til husleien internt i kommunen etterpå, skrev avisen.

Prosjektet ble stanset.

En rapport utarbeidet for kommunen i starten av året viser hvordan 52 millioner kroner var tenkt brukt.

Huset er på 180 m², fordelt på to plan. Det gir en kvadratmeterpris på mer enn 280.000 kr. Til sammenligning: Det nye Regjeringskvartalet, inkludert rehabilitering og nybygg, veitunneler og anlegg under bakken, skal koste 225.000 kroner pr. kvadrat.

Kommunen planla blant annet å jekke opp huset for å støpe ny grunnmur og såle. I dag er det jordgulv under plankene. Hele bærel- og takkonstruksjonen skulle rehabiliteres.

Fakta. Grønlandsleiret 28

Et av Grønlandsleirets eldste hus, bygget i 1812. Typisk for den gamle bebyggelsen i området. De fleste slike hus er nå revet.

Antagelig bodde redaktør for Arbeider-Foreningenes Blad, Josephine Thrane, her da ektemannen satt i Botsfengselet, rett ved.

I nyere tid holdt det somaliske ungdomstiltaket Riyo & Rajo til her. De ble fratatt offentlig driftsstøtte i 2006. Siden har huset stått tomt.

Det er flere store risikofaktorer som kan gi en kostnadsmell, ifølge rapporten. I verste fall kan huset rase sammen eller nabobygningen bli skadet hvis det jekkes opp. Det er også uklart hvor store råteskadene faktisk er - og hvor sterke innvendige bærekonstruksjoner egentlig er.

5 millioner kroner var allerede brukt på planleggingen. Rundt 10 mill. skulle gå til prosjekt- og byggeledelse, detaljprosjektering og lignende. Selve byggearbeidene skulle koste 9,5 mill. Det inkluderte et mindre tilbygg i bakgården.

Rundt 3,5 mill. skulle gå til elektriker og rørlegger, oppvarming, telekom og lignende. Utendørs arbeid skulle koste rundt 2 mill., mens 9 mill. skulle dekke moms og ventet prisvekst i byggeperioden.

I tillegg var det budsjettet med millioner i buffer på grunn av all usikkerheten.

Halverer budsjettet. Nå har byrådet sendt en bestilling til det kommunale foretaket Oslobygg, som skal stå for selve prosjektet. Gjør hva dere kan, men rammen er maksimalt 25 mill.

- Oslobygg jobber nå med å finne muligheter for å redusere kostnader og samtidig møte brukernes behov og ønsker i så stor grad som mulig. Vi ser på prosjektet med nye øyne, og vi ser samtidig at vi kan gjenbruke mye godt, allerede gjennomført planleggingsarbeid, sier divisjonsdi-

rektør Kjersti Folvik i Oslobygg. Aftenposten har spurt hva som må kuttes for at en skal klare å holde det nye budsjettet. Det er det for tidlig å si noe om.

- Vi kjenner forholdsvis godt tilstanden til bygget. Likevel vet vi at det kan dukke opp overraskelser i så gamle bygg når vi tar fatt på selve rehabiliteringen. Det er litt tidlig å si hva som konkret blir endringene, og hvordan tidsforløpet vil være, sier Folvik.

Ikke et alternativ å rive. Huset er et av de eldste på Grønland.

«Eiendommen har kulturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på forstadsbebyggelsen før byutvidelsen i 1859. Sammen med naboeiendommene utgjør den et viktig fysisk miljø», skriver Byantikvaren i en uttalelse om rehabiliteringen.

Forrige store rehabilitering skjedde på 1950-tallet. Oslo kommune har eid bygningen like lenge.

- Vedlikeholdet av denne gamle bygningen på Grønland har vært meget krevende. Kommunen eier en god del kulturhistorisk viktige eiendommer. Det er veldig synd at ikke alle disse eiendommene skinner, men at en del tvert imot er preget av manglende vedlikehold. Vårt ønske er at kommunen opptre på en forbeholdlig måte når det gjelder hvorledes kulturhistoriske eiendommer ivaretas, sier Svein Solhøll, styreleder i Fortidsminneforeningen Oslo og Akershus.

EKTE TØYENGUTTER- OG JENTER

Hvis du er født og oppvokst på Tøyen, da behøver du aldri å forestille deg at du kommer fra noe annet sted. Gutter og jenter fra Tøyen har sin egen sjargong. Ofte holder det med et nikk og et smil. Gikk du på Tøyen skole står du omtrent først i den kulturelle køen. Det forplikter å komme fra Tøyen og ha gått på Tøyen skole. Det fine med det er at andre som kommer fra andre steder i byen, har det på samme måten. Der vi har røtter, der hører vi til. Er vi tilstrekkelig klar over det, vil vi aldri være i tvil om hvem vi er. (JKJ).

Folk flytter, og ting skjer. I dag er dette området et av de mest etniske og fargerike områdene i hele byen. Her serveres det mat fra så godt som en hel verden, og språket er på mange tungemål. Dette representerer en avgjort rikdom, men også mange utfordringer av samfunnsmessig karakter. Vi må leve med dette, sette pris på det og gjøre hva vi kan for å lære om det. Kunnskap hjelper oss til å akseptere både «folk og land». (JKJ).

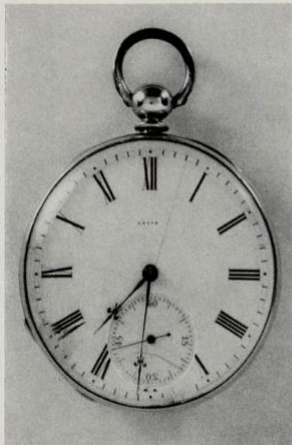
IKKE NOE FENGSEL PÅ GRØNLAND

Det blir ikke noe fengsel verken på Grønland eller Bredtvet. Det forteller tidligere justisminister Monica Mæland til media. Spørsmålet om hvor Oslos fengsel skal ligge har lenge vært brennbart. Rundt det eksisterende fengselet på Grønland har mange ønsket å få vekk bygningen og åpnet området for andre

ting. En utvidelse av fengselet på Bredtvet har vært pekt ut som det beste alternativet, men der har både nabolag og mange partier i Oslo protestert kraftig. Og nå har altså regjeringa bestemt seg for å droppe begge deler. – Regjeringen vil nå finne et nytt alternativ utenfor Oslo.

EN HISTORIE FRA ENERHAUGEN

Hvor det siden er blitt av kjeden — og den for urets gang så nødvendige nøkkel — er ukjent, men uret selv ble gitt i 1929 til Bymuseet av Hallings sønn, skolebestyreren.

Uret er, etter hva urmaker Alf Lie forteller, et Schweizer-ur og som de fleste gamle Schweizer-ur, håndlaget. Den nå så berømte og velorganiserte ur-industri i Schweiz har nemlig sin opprinnelse i at landets bønder nyttet vinteren til å lage ur og ordeler som husflidsarbeid etter bestilling av samle-fabrikker. Den slags entreprisvirksomhet har holdt seg like til for bare få år siden, nå lages derimot alle ur helt maskinelt. Forresten er lommeurene snart en saga blott. Engang kastet de glans av verdighet over sin eiermann, der de bulet ut vestlommen og var festet til massiv kjede som spendte seg skrytende over buken. Idag er de derimot nærmest fortrent av de mer praktiske armbåndsurene og blir derfor bare båret av en og annen eldre herre med konservative vaner.

Onsdag 10. oktober 1855 var det stor fest i Enerhaugen Samfund. Og festen var til ære for samfundets stifter, Honoratus Halling som skulle forlate byen for å bli garnisonsprest i Horten.

I motsetning til foreningsfester flest var det den gang ikke styret, men medlemmene selv som hadde tatt initiativet, og festen kulminerte med at 3 bramfrie menn overrakte den populære prest et «Lommeur med Kjæde og Nøgel», alt av gull, som samfundets ikke særlig velhavende medlemmer hadde skillinget sammen til.

Så gjemmes da de gamle lommeurene i kommodeskuffen, hvor de ligger og blir mer og mer verdiløse. A lage for hånd et nytt lommeur som Hallings, vil nå komme på et par tusen kroner, og selv de få lommeur som fabrikkene leverer, kommer, når de er av gull, opp i 800—900 kroner. Men prøv å selge de gamle urene! Verket er helt ubrukelig og selve kapslen gir ikke mer enn gullverdien som i høyden dreier seg om en hundre kroners penge.

Tilbake til Honoratus Halling og de edle givere.

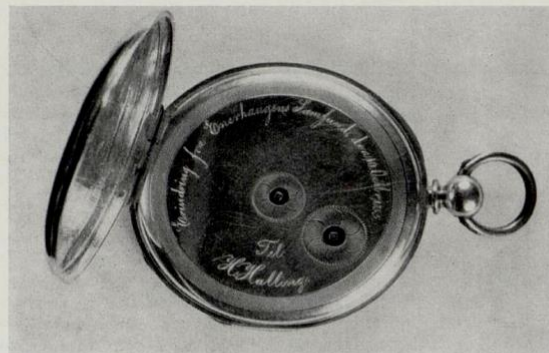
Nettopp som han mottok denne smukke «Erindring fra Enerhaugens Samfund» — som det står gravert inne i kapslen — kunne Halling trekke seg tilbake med sinnsro fra Samfundets ledelse. Organiseringen og de første vanskelige år var lykkelig overstått og samfundet — som alt talte over 2 200 medlemmer — syntes fremdeles å være i vekst.

Samfundet hadde også vunnet en indirekte seier ved at Marcus Thrane

og hans folk — som Halling så som sin oppgave å bekjempe — var dømt til harde fengselsstraffer i juni samme år.

Men da fienden således var overvunnet og lederen forsvant, gikk Enerhaugen Samfund raskt tilbake. Samfundet har riktignok eksistert helt til i år og har utøvet adskillig filantropisk virksomhet, men den posisjon som foreningen hadde i Hallings dager har den aldri greid å gjenvinne.

Oldfux.

Øverst foregående side: gulluret som Enerhaugens Samfund ga påstor Halling til avskjed.

Over: kapselen åpnet. På lokket under står inngravert: «Erindring fra Enerhaugens Samfund den 10. October 1855. Til H. Halling».

2½ aars fængsel

i straf er den mand idømt som la en dynamitpatron i kulboksen paa Kristiania politikammer. Som bekjendt foraarsaket patronen en noksaa kraftig eksplosion, da vakthavende skulde lægge i ovnen.

Manden var ogsaa under tiltale for tyveri og ran.

Markedsgang. Som sædvanlig under Markederne har der ogsaa iaar været endel Uordener og Spektakler af forskjellige Slags. Ved Politistationen i Møllergaden blev der 1ste Markedsdag arresteret 16 og igaar 28 Personer for Drukkenskab, Slagsmaal m. v. Af Lommetyverier er der anmeldt en hel Del, og det er ogsaa lykkedes Politiet og andre at knibe flere Tyveknegte, mest Smaagutter. Som sædvanlig er det Damernes Lommer, der mest efterstræbes af Lommetyvene.

GAMLE DØRER OG PORTER

Mon tro hvor mange opprinnelige dører eller porter som fremdeles finnes i historielagets områder? Vet du om noen? Finnes det i det hele tatt noen rester av dette igjen? Hvis svaret er ja, er det da mulig å «redde» dem?

På møtet 11/10 fikk vi et innblikk i hva og hvordan det er mulig. Medlem Eli Nielsen Karagöz inviterte oss hjem til seg i Myklegardgate 2 og Vidar Myhre fortalte og viste bilder fra rehabiliteringsprosessen i denne gården. Alt skulle rives ut, men noen entusiaster i boligsameiet klarte å få endret beslutningen i grevens tid. I detalj gikk Vidar gjennom hele prosjektet og de erfaringene de hadde gjort. Forprosjekt med vurdering av arbeidet, omfang, tid og penger. Arbeidsprosessen, overraskelsene (som det var mange av både positive og negative) underveis, hjelp og støtte fra fagfolk og bidrag fra det offentlige.

Det var et tålmodighetsarbeid som krevde spesialkompetanse på mange ulike fagfelt. Med hjelp fra ekspertise og beboerne ble dører og mellomdører demontert, lag på lag med maling ble avdekket og nydelige detaljer i treverket ble avdekket. Det ble skjøttet inn nytt treverk der hvor man under «moderniseringen» hadde løsnet lister eller brukt øks for tilpasning. Gamle låser ble plukket fra hverandre liksom håndtak og nøkkelskilt for å bli renset og satt i stand. Malingtrapper (små områder hvor man skraper seg nedover, lag på lag, i malingslagene) avdekket til slutt de originale fargene som måtte gjenskapes. Det var et imponerende, men omfattende arbeide. Men – så ble det også utrolig fint.

Karin Arnesen

GRASROTANDELEN

Vil du gi din støtte til ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG?

Grasrotandelen gir deg som spiller mulighet til å bestemme hvem som skal motta noe av overskuddet til Norsk Tipping. Hver gang du spiller kan du velge å støtte det laget, eller den foreningen du mener fortjener det mest. Vi oppfordrer deg til å støtte oss i ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG.

Vårt organisasjonsnummer er 924634766.

For å være grasrotgiver må du være kunde hos Norsk Tipping.

Ved spill hos Norsk Tipping vil inntil 7 prosent* av spill-innsatsen gå direkte til din grasrotmottaker, og best av alt, hverken innsats, premie eller vinnnersjanse reduseres. Grasrotandelen gjelder for alle Norsk Tippings spill, bortsett fra fysiske Flax-lodd og Belago.

Gjennom å være grasrotgiver er du med på å oppfylle små og store drømmer for din grasrotmottaker. Du kan bli grasrotgiver på en av følgende måter:

- Hos kommisjonæren
- Mobilspill
- Norsk Tipping sine nettsider
- SMS, send Grasrotandelen 924634766 til 60000

For mer informasjon se

www.norsk-tipping.no

*For Multix, Oddsens og Instaspill gjelder annen beregning.

MEDLEMSMØTE 9. NOVEMBER 2021 OM ENERHAUGEN

Dette er faktisk det første innendørs møte historielagets styre har arrangert. Det planlagte møte i mars 2020 ble «tatt» av koronaen. Vi i styret var naturligvis svært spente på oppslutningen, men kunne glede oss over at mer enn 40 personer fant frem til salen i 3. etasje i det gamle politihuset på Grønland. Det ble servert kaffe/te og litt snacks.

Styreleder Olav Rune Bastrup ønsket velkommen og presenterte dagens foredragsholdere. Nestleder Karin Arnesen presenterte styret og valgkomiteen. Freddy «Frisør» Larssen, som har holdt til på Grønland i 50 år, ble også presentert og fikk en bukett blomster i anledning av at han hadde mottatt Kongens Fortjenstmedalje bare noen dager tidligere.

Dagens tema handlet om Enerhaugen. Etnolog, konservator og kulturhistoriker Birte Sandvik og pensjonert etnolog, førstekonservator, kulturhistoriker og musiker Morten Bing fortalte om arbeidet med å redde husene på Enerhaugen, oppføringen på Folkemuseet på Bygdøy og utviklingen frem til vår tid.

Folkemuseet har gjort et stort arbeide for å digitalisere fotomateriale fra Enerhaugen. Det aller meste er gjort tilgjengelig på digitaltmuseum.no. De fortalte om hvordan de var kommet i kontakt med en «gjeng» mennesker som var oppvokst på Enerhaugen og derved fått tilgang til Sigurd Johansens (styremedlem) unike fotosamling. Den er digitalisert og i tillegg har de laget en fotoutstilling kalt «Ung på Enerhaugen» som står ut året i 1. etasje i OBOS-murgården fra Wesselsgt. 15 som er gjenreist på Folkemuseet. Her kan du se Sigurds bilder og album.

En annen unik fotosamling er etter Albert Josef Scheinpflug og hans familie på Enerhaugen. Han var emaljemaler, kunstmaler og en dyktig fotograf.

Sigurd Johansen og Harald M. Karlsen (begge styremedlemmer) viste en stor samling av Sigurds bilder. De startet med litt Enerhaugen historikk og om forholdene helt tilbake til 1800-tallet, bl.a. om Wergelands omtale av de elendige boforholdene. Gjennom en fyldig billedkavalkade ble vi tatt gjennom gate for gate, «hovedgatene» Johannesgata og Enerhauggata og gatene med de spesielle navnene Flisberget, Stupingata og Langeleiken. Bilder fra familieliv og ungdomsliv, utendørs og innendørs. De viste skisser over husene de hadde bodd i og fortalte historier om familie og venner. Det var dårlige boforhold, men for de fleste gode familieforhold og et godt miljø å vokse opp i. Mer detaljert referat finner du på vår hjemmeside <https://egt-historielag.no/> Takk til alle som bidro til et vellykket medlemsmøte.

Karin Arnesen, nestleder

=====

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

c/o Interkulturelt Museum (IKM), Tøyenbekken 5, 0188 Oslo

E-mail: egt.historielag@gmail.com - Org.nr. 924 634 766 Bankkonto: 1813 31 32690 - Vipps: 611188

=====